
نقالی و نقاشی

نگاهی به هنرهای سنتی ایرانیان

(شنیداری و دیداری)

محمّد زارع

www.ketab.ir

۱۴۰۰

سرشناسه	زارع، محسن، ۱۳۴۷ -
عنوان و نام گردآورنده	نقالی و نقاشی / محسن زارع.
مشخصات نشر	تهران: نشانه، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	۱۴۹ ص.
شابک	۷ - ۳۱ - ۶۶۷۴ - ۶۲۲ - ۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	فیبیا
یادداشت	کتابنامه
موضوع	هنرهای نمایشی - ایران - تاریخ، Performing arts - Iran - History
موضوع	نقالی - ایران - تاریخ، Naqqali-Iran-History
موضوع	نقاشی قهوه‌خانه‌ای - ایران، Coffehouse painting - Iran*
موضوع	تعزیه - ایران - تاریخ، Ta'ziyah-Iran-History
موضوع	پرده‌خوانی - ایران - تاریخ، Iran-History*Pardehkani
رده‌بندی کنگره	PN ۲۹۵۱/۵
رده‌بندی دیوبی	۷۹۲/۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	۷۳۶۹۴۵۰

www.ketab.ir

نقالی و نقاشی

نویسنده محسن زارع

چاپ اول ۱۴۰۰

شمارگان ۳۰۰

طرح جلد حسن گل

صفحه آرایي فاطمه بابایی

چاپ و صحافی پردیس دانش

شابک ۹۷۸-۶۲۲-۶۶۷۴-۳۱-۷

قیمت ۷۵۰۰۰ تومان

میدان هفتم تیر، خیابان بهار شیراز، خیابان سلیمان خاطر، کوی آیرم لویی، پلاک ۸

تلفن: ۸۸۸۳۵۷۶۷ - همراه: ۰۹۱۲۵۰۳۰۸۶۰

email: nashr.neshaneh@gmail.com nashr.neshaneh

حق چاپ و انتشار مخصوص نشر نشانه است.

فهرست

۷	مقدمه
۱۱	پیشگفتار
۱۵	فصل اول: نمایش‌های سنتی در ایران
۱۵	درآمد
۲۰	پیشینه‌ی هنر نمایش در ایران
۲۱	نقالی
۳۵	نفوذ و تأثیر نقالی در میان مردم
۳۶	نقال
۳۷	برده و پرده‌خوانی
۴۹	فصل دوم: تعزیه
۵۶	تعزیه‌گردان
۵۹	محتوا و موضوع تعزیه
۶۱	موسیقی تعزیه
۷۳	فصل سوم: نقاشی قهوه‌خانه‌ای
۸۴	هنرمندان برجسته‌ی نقاشی‌های قهوه‌خانه‌ای
۸۴	الف. حسین قوللر آغاسی
۸۵	ب. محمد مدبر
۸۶	ج. فتح‌الله قوللر

مقدمه

روزگاری فرهنگ و مسائل فرهنگی به مثابه نهادی از نهادهای اجتماعی مورد بحث و بررسی قرار می‌گرفت. اما با پیشرفت مطالعات جامعه‌شناسی و فلسفه‌ی تاریخ، با قبول برداشت پیشین، بسیاری از محققان اجتماعی برای فرهنگ جایگاه بالاتری قائل شدند و گاه در برابر نظریات مادی‌گرایان بر این باور بودند که فرهنگ زیرساخت جوامع بشری است.

بی‌تردید، فرهنگ، به عنوان روان جامعه، جدای از جامعه و جامعه نیز جدای از فرهنگ نیست. همه‌ی جوامع انسانی دارای فرهنگ‌اند و فرهنگ، دینامیسم حیات و عامل پویایی آن‌ها است و هیچ جامعه‌ای بدون فرهنگ قوام نمی‌پذیرد.

اما به همان صورت که جوامع انسانی به دلایل مختلف جغرافیایی، تاریخی و... با یکدیگر تفاوت دارند، فرهنگ‌ها نیز متفاوتند. برای مثال جامعه‌ی دانمارک با حدود و رسوم مشخص، دارای فرهنگی است منحصر به خود و با جامعه‌ی ایرانی که آن هم مشخصات ویژه‌ی خود را دارد، به لحاظ فرهنگی همانندی چندانی ندارد. از این‌رو، می‌توان گفت به تعداد جوامع انسانی، فرهنگ‌های انسانی داریم.

این فرهنگ‌ها در مسیر تحولات جامعه و تاریخ متحول می‌شوند؛

ذات و گوهر فرهنگی‌شان از میان نمی‌رود اما شکل وجودی و سازنده‌ی آن تغییراتی می‌یابد. فرهنگ ایران در دوره‌ی ساسانیان ایرانی است و در دوره‌ی صفوی نیز فرهنگ ایرانی است اما این دو فرهنگ، هم اشتراکاتی دارند و هم به دلیل تحولات تاریخی، دچار دگرگونی‌هایی شده‌اند.

دگرگونی و تحول، ذاتی فرهنگ بوده و اگر نباشد، آن فرهنگ می‌میرد و جامعه‌ی متعلق به آن فرهنگ نیز در مسیر نیستی و نابودی فروافتاده یا آخرین تلاش‌های ارتجاعی خود را استمرار می‌دهد که به تحقیق، به جایی نمی‌رسد. همان‌طور که انسان به داشتن جان و روان، حیات بر دوام دارد، جامعه نیز با روان کارساز و پویا که فرهنگ است، می‌تواند زنده بماند و تحولات تاریخی خود را ادامه دهد.

در جوامع بارور از فرهنگ‌های پویا، پدیده‌های هنری ظهور و بروز می‌یابند و رشد می‌کنند، به همان‌سان که فرهنگ‌ها متفاوتند، پدیده‌های هنری آن فرهنگ‌ها نیز تفاوت دارند. هیچ‌گاه هنرهای تمام جوامع انسانی یکسان نیستند؛ در عین این که مغایرت‌هایی شباهت هم نیستند. موسیقی، نقاشی، رقص (مذهبی و غیر مذهبی)، نمایش و جز آن‌ها در همه‌ی جوامع وجود دارند اما با هم متفاوتند و گاه از یکدیگر اقتباس‌هایی هم کرده‌اند. هنرهای گوناگون جامعه همواره با قدرت و حکومت از سویی و با مذهب و مداراهای انسانی از سوی دیگر پیوند دارد. از طرفی، عوامل مهم اجتماعی و تاریخی در تعالی بخشیدن هنر دخالت داشته و گاه در نابودی آن‌ها نیز تلاش کرده‌اند. از این‌رو، تاریخ هنرها هر یک داستانی به درازای حیات انسانی دارد.

فاضل هنرشناس، آقای محسن زارع، در بررسی هنرهای ایرانی و با دقت نظر پیرامون نگارش کتاب پرمحتوای خود، ضمن کوشش در بیان جایگاه دو هنر ایرانی نقالی و نقاشی، ابتکار خاصی به کار برده و در ترکیب این دو هنر (هنرهای تلفیقی یا ترکیبی) که دیداری و شنیداری است، خواننده را به عوالم عاطفی هم رهنمون شده‌اند. این عوالم می‌توانند ملی و میهنی از یک‌سو و دینی و مذهبی از سوی دیگر باشند.